

Список використаних джерел:

1. Вовченко Р. С. Стан правового регулювання фінансової безпеки банківського сектору економіки України / Р. С. Вовченко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2013. – № 3. – С. 175–180.
2. Жабинець О. Й. Вплив інструментів державного регулювання на фінансово-економічну безпеку страхового ринку України в сучасних економічних умовах / О. Й. Жабинець // Проблеми економіки. – 2015. – № 2. – С. 57-63.
3. Денисюк О. В. Зростання ролі державного регулювання фінансового сектора в системі забезпечення економічної безпеки України / О. В. Денисюк // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 20. – С. 157-160.
4. Загарій В. П. Оптимізація державного регулювання грошово-кредитної сфери в процесі забезпечення фінансової безпеки України [Електронний ресурс] / В. П. Загарій. // Ефективна економіка. – 2014. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_2_69.
5. Денисюк О. В. Механізми державного регулювання банківської сфери в інтересах забезпечення фінансової безпеки / О. В. Денисюк // Актуальні проблеми державного управління. – 2015. – № 2. – С. 58-62.

Черевко О. В., д.е.н., професор,
професор кафедри менеджменту та економічної безпеки,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ТЕНДЕНЦІЇ СТАНУ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Минуле десятиріччя з позиції розвитку тіньової економіки в Україні – з 2007 по 2017 роки, є досить цікавим для аналізу у ретроспективі. Так, 2007 рік був останнім стабільним роком перед світовою фінансовою кризою, а нині, у 2017 році, вітчизняна економіка врешті починає поступово відроджуватись після політичної та економічної кризи 2014-2015 років.

За оцінками Мінекономіки, у 2007 році рівень тіньової економіки становив 28,8% від офіційного ВВП, у 2008 році – відбулось його збільшення на 2,3% до 31,1%. Різні методи оцінювання рівня тіньової економіки зазвичай демонструють різні дані, що є свідченням їх недосконалості та вад, які потребують корекції для отримання достовірної та релевантної інформації. На прикладі 2008 року цей факт досить легко помітити. Так, за офіційно оголошеного рівня тіньової економіки у розмірі 31,1%, збільшення обсягів тіньової економіки показали: монетарній метод – на 12% до 38%; метод «витрати населення – роздрібний товарооборот» – на 3% до 38%; метод збитковості підприємств (середньозважений рівень) – на 2% до 29%. У той період для вітчизняної економіки були характерними: погіршення всіх складників індексу споживчих настроїв, доволі висока купівельна спроможність населення, девальвація гривні та прискорення інфляційних процесів. Основною причиною повернення споживачів донеформальних ринків стало те, що товари на них продавались і продовжують продаватись зацінами, нижчими ніж у торговельній мережі. Крім того, факторами тінізації були: зростання недовіри до стійкості вітчизняної банківської системи в умовах, коли банкрутували великі іноземні банки, тазважаючи на значні обсяги заборгованості вітчизняних банків перед іноземними кредиторами; прояви нестабільності на валютному сегменті ринку. Варто підкреслити, що ці тенденції є характерними і для сучасної економіки України, та особливо загострились у 2014 році.

У 2009 році засоби масової інформації запропонували широкому загалу одразу кілька оцінок частки тіньового сектору економіки України. Так, оцінка за методикою Держкомстату (нині – Державна служба статистики) становила 16,1% від офіційного ВВП, оцінка за методом «витрати населення – роздрібний товарообіг» – 45%, оцінка за електричним методом – 35%, оцінка за монетарним методом – 40,5%, оцінка за методом збитковості підприємств – 31%, оцінка за методом сукупного попиту – сукупної пропозиції – 30%, оцінка проф.Фрідріха Шнайдера – 46%. Варто відмітити, що в усі періоди аналізу, оцінка рівня тіньової економіки України цим авторитетним науковцем є вищою за офіційний рівень, оголошений владою. Часто, різниця результатів оцінювання є досить суттєвою. Так, у 2007 році Держкомстат (Державна служба статистики) оцінив рівень тіньової економіки у 15,5% від ВВП, тоді як оцінка Фрідріха Шнайдера була 47%; у 2008 році – 15,1% проти 46%.

У 2010 році знову було визначено сім різних оцінок рівня тіньової економіки: оцінка за методикою Держкомстату (Державна служба статистики) становила 16,5% від офіційного ВВП, оцінка за методом «витрати населення – роздрібний товарообіг» – 44%, оцінка за електричним методом – 37%, оцінка за монетарним методом – 30%, оцінка за методом збитковості підприємств – 31%, оцінка за методом сукупного попиту – сукупної пропозиції – 33%, оцінка проф. Фрідріха Шнайдера – 45%.

У 2011 році офіційні дані демонстрували незначне зростання рівня тіньової економіки. Частка тіньової економіки за методикою Держкомстату (Державна служба статистики) становила 16% від ВВП, оцінка за методом «витрати населення – роздрібний товарообіг» – 44%, оцінка за електричним методом – 37,5%, оцінка за монетарним методом – 27%, оцінка за методом збитковості підприємств – 31,5%, оцінка за методом сукупного попиту – сукупної пропозиції – 34%, оцінка проф. Фрідріха Шнайдера – 44,1% [1].

За даними експертів, в 2012 році частина тіньового сектора економіки України становила близько 32% ВВП, в 2013 – 35% ВВП, а в першому кварталі 2014 року – 40% ВВП. На початку 2015 року в умовах поширення цінових та девальваційних шоків, ескалації військового конфлікту, подальшим загостренням політичних відносин з РФ та згоранням економічних зв'язків із нею, спостерігалось подальше суттєве зростання тіньової економіки, започатковане у 2013 році.

Розглянемо сучасні реалії розвитку тіньової економіки в Україні. Так, негативні очікування суб'єктів господарювання та макроекономічна нестабільність під час кризи спричинили активізацію впливу капіталів з легального сектору та зростання рівня тінізації економіки України у 2014-2015 роках. Тіньова економіка в Україні за результатами 2014 року сягнула 42% ВВП, збільшившись на 7% в порівнянні з 2013 роком. У 2013 році у тіні опинилося приблизно 250 млрд. грн. бюджетних коштів [1]. Такий рівень тінізації став рекордним, починаючи з 2007 року. При цьому в топ-5 найбільш «тінізованих» галузей економіки увійшли добувна промисловість, операції з нерухомим майном, переробна промисловість, транспорт і торгівля.

До найістотніших чинників тінізації національної економіки належать наступні:

1. Неєфективне державне регулювання економіки – відсутність довіри бізнесу до держави та держави до бізнесу, висока бюрократизація, недосконале інституційне та законодавче забезпечення.
2. Неєфективне адміністрування податків, що підтверджують рейтингові оцінки цієї сфери.
3. Проблеми ринку праці, пов'язані з низькими економічними стимулами до офіційного працевлаштування працівників та зростанням рівня безробіття.
4. Недосконале грошово-кредитне регулювання, яке полягає в непрозорому рефінансуванні комерційних банків та встановленні гнучкого валютного курсу, надмірна активність держави на позичковому ринку.
5. Недосконалість бюджетної системи, низький контроль за використанням бюджетних коштів.
6. Недосконалість судової та правоохоронної системи, відсутність чіткої державної програми боротьби з організованою злочинністю, в тому числі і в економічній сфері, низький рівень довіри населення до судових та правоохоронних органів.
7. Рівень загальної злочинності.

За попередніми розрахунками Мінекономрозвитку у січні-вересні 2016 року рівень тіньової економіки склав 35% від офіційного ВВП, що на 5% менше порівняно з показником відповідного періоду 2015 року.

Детінізація 2016 року стала результатом:

- збереження відносної макроекономічної стабільності;
- поліпшення бізнес-клімату в умовах проведення політики з дерегуляції підприємницької діяльності та підвищення ефективності державного сектору (відповідно до рейтингу Doing Business-2017 Україна посіла 80 місце серед 190 країн; у рейтингу Doing Business-2016, уточненому відповідно до методології, застосованій в останньому звіті, Україні належало 81 місце серед 189 країн);
- відновлення та формування нових міжгалузевих зв'язків в економіці країни;
- поступової легалізації відносин на ринку праці внаслідок зниження ЄСВ.

З метою усунення адміністративно-регуляторних бар'єрів, які стримують діяльність суб'єктів господарювання, упродовж 9 місяців 2016 року органами державної влади вживалися заходи за наступними напрямками:

- спрощення діяльності суб'єктів господарювання, дерегуляція підприємницької діяльності;
- залучення інвестицій в економіку країни;
- підвищення ефективності управління державним сектором економіки;
- забезпечення прозорості, публічності та відкритості процесу приватизації об'єктів державної власності;
- реформування державних закупівель;
- посилення спроможностей України у боротьбі з контрабандою і корупцією на митниці, підвищенні ефективності її роботи;
- боротьба з корупцією та очищення влади;
- сприяння зростанню експорту і захист внутрішнього ринку;

– удосконалення технічного регулювання, стандартизації та метрології.

Отже, результативність процесу детінізації економіки залежить від спроможності держави створити безпечні, тобто стабільно сприятливі умови, що дозволить суб'єктам господарювання нарощувати економічну та інвестиційну активність в легальній економіці, функціонуючи з дотриманням принципу підтримки добросовісної економічної конкуренції на ринку[2].

За період останніх десяти років обсяг тіньової економіки України фіксується на рівні від 20% до 50% ВВП. Дослідження проф. Ф. Шнайдера доводять, що середній рівень тіньової економіки у світі – 18%. Це свідчить про суттєвий вплив тіньового сектору на вітчизняні економічні тенденції та необхідність пошуку шляхів детінізації економіки, що мають розпочатись із продовження тих позитивних змін, які було зафіксовано за результатами 9 місяців 2016 року.

Список використаних джерел:

1. *Тіньова економіка в Україні: причини та шляхи подолання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://icps.com.ua/assets/uploads/files/t_novaekonot_kaukra_ni.pdf.*
2. *Загальні тенденції тіньової економіки в Україні / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – 2016. – 24 с.*

Яковенко О. В., здобувач
кафедри менеджменту та економічної безпеки
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Поняття «продовольча безпека» (foodsecurity) було введено в широкий ужиток на Всесвітній конференції з проблем продовольства, організованій Продовольчою і сільськогосподарською організацією ООН, що відбулася в 1974 році в Римі. В даний час під продовольчою безпекою, як правило, розуміють забезпечення всіх людей і соціальних груп населення тієї чи іншої країни світу фізичним і економічним доступом до безпечної, достатньої в кількісному і якісному відношенні їжі, необхідної для ведення активного і здорового життя. Таке визначення є досить близьким до визначення природних або демографічно-обумовлених потреб, однак залишає поза увагою питання про задоволення деградаційних-паразитичних потреб. До того ж, наведене визначення більш зміщене до завдань регулювання імпорту продукції.

Загалом, продовольча безпека - дуже ємне поняття, яке охоплює широке коло проблем: від санітарно-епідеміологічних норм до збереження генетичних ресурсів. Забезпечення продовольчої безпеки, що здійснюється через контроль аграрного виробництва, сировини і кінцевого продукту, який опиняється на столі у споживача, - складний багаторівневий процес. Забезпечення контролю кожного з етапів за багатьма показниками безпеки є ключовим моментом збереження здоров'я і благополуччя споживачів. Проблеми продовольчої безпеки розглядаються у працях таких вчених, як І. В. Дергалюк [1], М. А. Лисак [2], В. В. Немченко, Г. В. Немченко[3].

Нині в світі спостерігається стійка тенденція до погіршення продовольчої безпеки, яке, на думку фахівців ФАО і ВООЗ, означає істотні ризики для